

 ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ Імени Богдана Хмельницького Навчально-методичний відділ	Силабус навчальної дисципліни «Психологія сім'ї»			
	Статус дисципліни: вибіркова			
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка			
Спеціальність	013 Початкова освіта			
Освітня програма	«Початкова освіта»			
Ступінь вищої освіти	Бакалавр			
Форма навчання	Денна, заочна			
Курс				
Семестр				
Обсяг дисципліни	Кредити	3	Години	90
Семестровий контроль	Залік			
Викладач	Литвин І.М., канд.пед.наук, старший викладач			
Контактна інформація	e-mail: in.litvin19@vu.cdu.edu.ua			
Кафедра	Початкової освіти			
Навчально-науковий інститут / Факультет	Навчально-науковий інститут педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва			
Мова викладання	українська			
Предмет навчання (Що буде вивчатися)	Сутність та еволюція подружньо-сімейних відносин, особливості їх виникнення, становлення, стабілізацію і розпад, характеристика сім'ї в історичному, соціально-психологічному та індивідуально-психологічному контекстах, розгляд емоційної і функціональної специфіки стосунків між членами сім'ї.			
Мета (Чому це цікаво/потрібно вивчати)	Метою вивчення дисципліни є вивчення тенденцій розвитку сучасної сім'ї через історичний аналіз її еволюції як соціального інституту; ознайомлення студентів із ключовими проблемами, які постають перед сучасними сім'ями, а також із тенденціями змін у сімейно-шлюбних уявленнях; формування у майбутніх вчителів початкової школи практичних навичок для надання підтримки сім'ям, які виховують дітей.			
Програмні результати (Чому можна навчитися)	ПР 08. Організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування. ПР 16. Використовувати основні техніки спілкування з дорослими людьми, різні форми та засоби комунікації з батьками, колегами, іншими			

	фахівцями з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи, керувати педагогічним і професійним розвитком осіб та груп.
Компетентності (Як можна користуватися набутими знаннями і вміннями)	Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у результаті вивчення курси студент оволодіває такими компетентностями: ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі початкової освіти з розумінням відповідальності за свої дії. ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК-4. Здатність працювати в команді. ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність. СК-8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти. СК-12. Здатність доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументувати їх на засадах партнерської взаємодії в умовах початкової школи.

Зміст дисципліни	Змістовий розділ 1. Психологія сім'ї як наука Тема 1. Предмет, історія розвитку і сучасний стан психології сім'ї Предмет і завдання психології сім'ї. Місце психології сім'ї в системі психологічного знання. Зв'язок психології сім'ї із суміжними дисциплінами. Становлення психології сім'ї як наукової дисципліни, враховуючи моральні, культурні та наукові цінності. Історичні аспекти шлюбу і сім'ї. Соціально-психологічна характеристика шлюбу і сім'ї. Українська родина, народна весільна обрядовість, етичні мотиви. Тема 2. Проблеми становлення й функціонування молодого сім'ї Психологічна готовність особистості до шлюбу й сімейного життя. Теорії вибору шлюбного партнера, враховуючи їхню взаємодію. Мотивація укладення шлюбу. Психологія сім'ї та подружніх стосунків. Тема 3. Проблеми стабільності шлюбу і сім'ї на основі розуміння відповідальності за свої дії Співвідношення понять «шлюб» і «сім'я». Фактори стабільності шлюбу і сім'ї. Роль подружньої сумісності в підтримці стабільності шлюбу. Особливості подружнього спілкування і їх вплив на стабільність сім'ї. Сутність поняття «психологічне здоров'я сім'ї». Умови створення психологічно здорової сім'ї. Умови готовності майбутнього подружжя до шлюбу. Тема 4. Динаміка і періодизація сімейного життя Сім'я як мала група. Поняття життєвого циклу сім'ї. Період залицяння («Монада»). Мотивація вступу до шлюбу. Проблеми готовності до шлюбу сучасної молоді. Період без дітей («Діада»). Адаптація молодого подружжя до сімейного життя. Психологічні аспекти неофіційного молодіжного шлюбу: своєрідність, особистісні особливості подружжя, специфіка конфліктів. Період народження дітей у сім'ї («Експансія»). Період зрілого шлюбу («Стабілізація»). Період, коли діти залишають дім. Період «порожнє гніздо». Останній період життєвого циклу сім'ї. Тема 5. Характеристика відносин в сучасній сім'ї Культура відносин в сім'ї. Психологічний клімат сім'ї. Типи сімейних стосунків: симбіотичні, дистантні, конфліктні, амбівалентні. Любов як основа сімейних відносин в просторі спілкування одного і декількох поколінь. Функціональні та дисфункціональні сім'ї, їх
------------------	---

особливості. Поняття «важка» і «дисфункціональна» сім'я - схожість і відмінності. Типологія неблагополучних сімей. Способи підтримки сприятливої атмосфери в сім'ї.

Тема 6. Психологічні особливості відносин між подружжям, враховуючи ведення здорового способу життя та активного відпочинку

Адаптація і сумісність подружжя в сім'ї, рівні сумісності. Сумісність за темпераментом, соціальним рівнем, розвитком особистості. Позиція дитини в сім'ї і її вплив на сумісність в шлюбі у дорослості. Розвиток подружніх відносин. Типи подружніх відносин і їх детермінанти. Любов, закоханість, часткова любов, ревності. Структура подружнього конфлікту. Сторони конфлікту. Основні стадії розвитку подружнього конфлікту. Фактори, що впливають на задоволеність шлюбом.

Змістовий розділ 2. Основні психолого-педагогічні моделі дитячо-батьківських відносин

Тема 1. Моделі сімейного виховання

Психолого-педагогічні моделі дитячо-батьківських відносин. Психоаналітична модель сімейного виховання. Біхевіоральна модель сімейного виховання. Гуманістична модель сімейного виховання. Модель батька як вихідна позиція виховання молодого покоління. Батьківське ставлення та його вплив на формування чоловічої ідентичності. Закони батьківства.

Тема 2. Сім'я та її вплив на формування особистості дитини

Роль сім'ї у розвитку особистості дитини. Батьківські установки й стилі виховання. Психологічні механізми соціалізації, за допомогою яких батьки впливають на дітей. Особливості стилів сімейного виховання. Взаємозв'язок стилів виховання і особливостей становлення особистості дитини. Вплив неадекватного батьківського ставлення до дитини на відхилення в її психічному й особистісному розвитку. Причини неадекватного батьківського ставлення до дитини.

Тема 3. Сімейні конфлікти

Сім'я і міжособистісні конфлікти, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування. Конфлікти батьків і дітей. Профілактика подолання конфліктів між подружжям. Підліткова конфліктність.

Тема 4. Розлучення – причини та наслідки для особистості та суспільства
 Подружня зрада, її причини. Концепції та форми припинення шлюбних стосунків. Процеси дестабілізації та розпаду родинно-шлюбних стосунків. Основні фактори дестабілізації сімейних відносин. Причини розлучень. Дитина в ситуації розлучення батьків. Індивідуально-психологічні та соціально-психологічні наслідки розлучень.

Тема 6. Психологічна допомога сім'ї
 Психологічна допомога дітям розлучених батьків. Психологічна допомога помираючим членам сім'ї та їх близьким. Психологічна допомога батькам підлітків. Сімейно обумовлені негативні почуття. Почуття провини в сімейних відносинах. Насилля в сім'ї: між ненавистю і провиною. Вправи на відновлення комунікації в сім'ї. Партнерські стосунки у сім'ї.

Список рекомендованої літератури:

1. Бондарчук О. Психологія сім'ї: курс лекцій. Київ: МАУП, 2001. 96 с.
2. Гендерні аспекти усвідомленого батьківства: навч. посіб. / Т.Говорун, В. Кравець, О. Кікінежді, О. Кізь. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2004. 144 с.
3. Горецька О. Психологія сім'ї: навчальний посібник для студентів спеціальності «Практична психологія», «Початкова освіта» / Олена Горецька, Наталя Сердюк. Бердянськ: Видавець Ткачук О., 2015. 216 с.
4. Капська А., Пеша І. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей: навчальний посібник. Київ: Вид-во Центр навчальної літератури, 2020. 232с.
5. Помиткіна Л., Злагодух В., Хімченко Н., Погорільська Н. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с.
6. Психологія сім'ї: підручник / за ред. В. Поліщука. Суми : Університетська книга, 2021. 248 с.
7. Психологія сім'ї: навчально-методичний посібник з дисципліни для студентів денної та заочної форми навчання ступеню «Бакалавр» спеціальності 6.030103 «Практична психологія» /укладач М.Марценюк. Мукачево: МДУ, 2017.76 с.
8. Психологія сім'ї: навчальний посібник. Київ: Вид.-во Університетська книга, 2018. 282с.

	9. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі: навчально-наочний підручник / за заг. ред. О.Цільмак. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 266 с. 10. Психологічні ресурси взаємодії школи, сім'ї, громади: практичний посібник / за ред. Г.Бевз, М. Каніболоцької; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2022. 106 с. 11. Седих К. Психологія сім'ї: навчальний посібник 3-тє видання, стереотипне. Київ : ВЦ «Академія», 2021. 192 с. 12. Столярчук О. Психологія сучасної сім'ї: навч.посіб. Кременчук : ПП Щербатих О., 2015. 136 с. 13. Федоренко Р. Психологія сім'ї: навч. посіб. Вид. 2-ге, змін. та доповн. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 480 с. 14. Психологія сім'ї та психологічні проблеми сімейного виховання: НМКД СЕЗН ЗНУ (презентаційний курс лекцій, методичні рекомендації до семінарських занять та самостійного вивчення дисципліни, тестові завдання для поточної атестації та підсумкового контролю знань). URL: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5763		
Розподіл годин	Лекційні	14	4
	Практичні/семінарські	16	4
	Лабораторні	0	0
	Самостійна робота	60	82
Критерії оцінювання роботи студентів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента під час вивчення дисципліни: структура усної відповіді під час підсумкового контролю та в ході практичних занять вимагає від кожного студента дотримання наступних компонентів: 1) визначення основних понять питання (теми, наукової проблеми): формулювання визначень, базисних категорій і понять; пояснення, тлумачення наведених понять (за необхідності); наведення альтернативних (синонімічних) визначень, якщо такі мають місце; коментар; 2) генезис: звідки ввійшло в педагогічну лексику, коли та як виникло вперше; що відомо про першоджерела; як відбувався подальший розвиток; сучасний стан поняття (наукової проблеми); 3) сутність: взаємозв'язок з іншими компонентами системи; аналіз цих зв'язків; закономірності розвитку і функціонування;		

4) технологічний аспект використання теоретичного чи прикладного педагогічного знання: переваги та недоліки; значення для передового вітчизняного чи зарубіжного педагогічного досвіду; існуючі та нерозв'язані проблеми;

5) власна оцінка: альтернативні погляди, власне бачення способів розв'язання проблеми; власна оцінка, припущення, їх обґрунтованість.

Оцінювання знань з дисципліни здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового контролю знань за **100-бальною** шкалою.

90-100 А – «відмінно» – здобувач вищої освіти виявляє: високий рівень володіння навчальним матеріалом; самостійність у аналізі і узагальненні опанованого матеріалу; особливі творчі здібності; уміння самостійно здобувати знання, знаходити і опрацьовувати необхідну інформацію; уміння використовувати сформовані загальні та спеціальні компетентності для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях; переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні здібності; високий рівень засвоєння практичних умінь і навичок; уміння вільно використовувати набуті знання під час виконання, практичних завдань; уміння висловлювати своє ставлення до обговорюваних проблем, здатний висловити власну думку щодо дискусійних питань, що ґрунтується на глибокому знанні матеріалу з фаху; здатність пов'язувати теоретичний матеріал із практичними завданнями майбутньої професійної діяльності.

82 – 89 В – «дуже добре» – здобувач вищої освіти виявляє: вільне володіння теоретичним матеріалом; глибоке знання змісту навчальної дисципліни, основних положень наукових джерел та навчальної літератури; уміння вільно використовувати набуті знання під час виконання практичних завдань, висловлювати своє ставлення до обговорюваних проблем; уміння вільно розв'язувати вправи і задачі у стандартних ситуаціях; знання основоположних теорій і фактів, уміння наводити окремі власні приклади на аргументувати певні думки; здатність пов'язувати теоретичний матеріал із практичними завданнями майбутньої професійної діяльності; демонструвати високий рівень засвоєння практичних умінь і навичок; уміння застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, здатність

аналізувати, установлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки; здатність самостійно виправляти допущені помилки, кількість яких незначна.

75 – 81 С – «добре» – здобувач вищої освіти виявляє: знання змісту освітніх компонентів, основних положень наукових першоджерел та рекомендованої літератури; уміння використовувати набуті знання під час виконання практичних завдань, висловлювати своє ставлення до обговорюваних проблем; здатність пов'язувати теоретичний матеріал, із практичними завданнями майбутньої професійної діяльності; рівень засвоєння практичних умінь і навичок, необхідний для розв'язання теоретичних і практичних завдань; відповідь є переважно логічною, послідовною, обґрунтованою, дає змогу переважно висвітлити основні положення екзаменаційного питання; під час усної відповіді або розв'язання практичних завдань допустив окремі неточності.

68 – 74 D – «задовільно» – здобувач вищої освіти: в основному опанував знаннями змісту більшості освітніх компонентів, в основному орієнтується в наукових першоджерелах та рекомендованій літературі; теоретичний зміст курсу засвоєний не повністю, але прогалини не носять суттєвого характеру; виявляє вміння в окремих випадках використовувати набуті знання під час виконання практичних завдань, не завжди пов'язує теоретичний матеріал із практичними завданнями майбутньої професійної діяльності; продемонстрував середній рівень засвоєння практичних умінь і навичок, в основному достатній для розв'язання теоретичних і практичних завдань; усна відповідь є невпевненою, непереконливою, фрагментарною, непослідовною, що дає змогу в основному висвітлити екзаменаційне питання; під час відповіді або розв'язання практичних завдань допустив значні неточності.

60 – 67 E – «задовільно» – здобувач вищої освіти виявив: часткові знання окремих фрагментів навчального матеріалу з освітніх компонентів; відсутність достатньої орієнтації в наукових першоджерелах та рекомендованій літературі; уміння лише в поодиноких випадках використовувати набуті знання під час виконання практичних завдань та пов'язувати теоретичний матеріал із практичними завданнями майбутньої професійної діяльності;

	продемонстрував недостатній рівень засвоєння практичних умінь і навичок; більшість завдань не виконано; відповідь є невпевненою, непереконливою, непослідовною, що не дає змоги висвітлити екзаменаційні питання. 35 – 59 F – «незадовільно» – здобувач вищої освіти не засвоїв матеріал навчальної дисципліни, не розуміє теоретичного матеріалу і не має практичних навичок для виконання поставлених завдань у професійній діяльності. Може дати відповідь із кількох простих речень; здатен усно відтворити окремі положення завдання; не має сформованих практичних умінь і навичок. Критерії оцінювання навчальних досягнень студента під час вивчення дисципліни: роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів); списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань в процесі заняття. Відвідування занять є обов’язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об’єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.
Матеріально-технічне забезпечення	Аудиторія теоретичного навчання, «Ресурсна кімната» (ауд. 204), персональний комп’ютер (ноутбук), інші засоби оргтехніки; електронні освітні платформи; програми та цифрові сервіси для спілкування та прийняття спільних рішень (месенджери, соціальні мережі, опитувальники тощо), підручники й посібники, засоби наочності, наукова література, презентаційні матеріали.